

Kína á veg inn í eina nýggja tíð

Deng Xiaoping »ársins maður« hjá Time tíðarritinum

Edvard
Jónson
skrivar:

»Marx situr í himlinum og hevur eina øgiliga makt. Hann sær, hvat ið vit havast at, og honum dómur tað so avgjørt ikki. Tí hevur hann revsað meg við at gera meg deyvan.«

Tað var ovastin í Kína, Deng Xiaoping, ið segði hesi orðini seinasta ár. Sjálvandi var hetta bert skemt — Deng, ið er 81 ára gamalur, var deyvur longu áðrenn hann var tann valdamesti maðurin í Kína, og tað er eisini ivingarsamt, um hann trýr uppá himmalin, ella at Marx hevur nakað vald har.

Deng, ið stýrir størstu tjóð í heiminum (ibúgvatal: stívliga ein milljard), er eisini tann hugmynda-rikasti og djarvasti oddamaðurin í tí marxistiska partinum av heiminum. Hann hevur nú av sínum eintingum leitt Kína inn á heilt nýtt spor, ið kann fullkomiliga umskapa tað kinesiska samfelagið.

Tann nýggja skipanin, hann er við at menna, antin skúgvur til viks ella stendur ímóti nógvum av teimum lærum, ið marxistar halda fast við, serliga tann sovjetiska útgávan av marxismuni.

Fyri hetta stórvingna bragðið varð Deng valdur sum »ársins maður« av amerikanska tíðarritinum Time fyri seinasta ár.

Á odda fyri nýggjari kollvelting

Deng hevur gingið á odda fyri nýggjari kollvelting í Kína — kollvelting, ið blandar tættir, sum tykj-

Ungdómar í Peking

Nýmótans hotelbygningar við Kinamúrinn

ast sínámillum ósemjandi, ið hvussu er innan fyri marxistiska hugmyndafrøði: ríkis- og einkaøgn, miðsavnan og marknaðir, ið kappast sínámillum, politiskt einaræði og avmarkað figgjar- og mentanarligt frælsi. Alt hetta tykist mestsum vera ein roynd at samanbinda kommunismu og kapitalismu.

Henda roynd er sjálvandi ikki uttan hættu. Tað er møguligt, at úrslitið av hesi samanblanding verður ein øgiligur figgjarligur hurlivasi. Tað er eisini møguligt, at gongdin vendir aftur til avbyggingina og mentanarligu fanatismuna, ið ráddi í Kína undir Mao Tse-tung. Men Deng tykist óvikiandi í sínum vilja at fáa hesa friðarligu kollveltingina at virka.

Stórbroytingar

Sum dømi um broytingina kann nevast, at bøndur kunnu nú dyrka ta jarðargrøði teir vilja, og teir hava eisini loyvi at stovnsseta einkafyrirøk-ur. Umleið 80% av ibúgvunum í Kína liva úti á bygd. Deng vil eisini broyta og menna stórbýrinar og fáa stjórnarar í teimum ríkisríknu fyrirøkunum at fara fram sum ágrýtnir kapitalistar.

Tað, sum Deng vil, er stutt og greitt at føra Kína út úr teirri niðurundirkomnu støðuni, landið hevur verið í alla hesa öld, og gera tað til ein nýmótans stat, ið er figgjarliga og mentanarliga kappingarføru við framkomin lond í heiminum. Um hesar royndirnar hjá Deng eydnast, fer tað at fáa sera viltfevnandi og gjøgnumtrengjandi avleiðingar fyri allan heimin. Um so verður, kann rokast við, at Sovjetsamveldið, ið altið hevur ræðst Kína, gerst uppafur ræddari, um henda marxistiska trúvillan sigraði.

Kommunistar um allan heim høvdu eisini hómað eitt alternativ til ta miseydnadu sovjetisku marxismuna. Nóg av grannalondunum hjá Kína, t.d. Taiwan og Suður-Korea, høvdu fingið ein handelsfelaga í staðin fyri ein politiskan figginda, men samstundis hevði ein figgjarligur pinkulingur gjørdist til ein handilsligan risa. Og tað, sum kanska er mest umráðandi: USA og Vesturheimurin høvdu kenst við ein marxistiskan stat, ið tey kundu liva við og í summum forum enn tá fagnað.

Kenna ikki landið aftur

Deng hevur longu broytt ta dagliga lívið í Kína meira enn nakar annar leiðari í heiminum hevur gjørt í sínum heimlandi. Útlendingar, ið nú vitja Kína, kunnu næstan ikki trúgva, at hetta er sama

landið, teir vitjaðu fyri 5-6 árum síðani. Handlar- nir standa at bresta av vørum av øllum slag; fitt litil hús eru reist allastaðni, og fjølbroyttur býar- idnaður blómar.

Kinesarar eru meira enn nakrantíð opnir fyri ár- inum uttanifrá, alt frá rock-tónleiki til teldu-tøkni. Teir intellektuellu eru, sum Deng, ótolnir, tá talan er um hugmyndafrøði, og tosa uttan himpr um, hvussu nóg av hugmyndafrøðini kann blakast burtur til gagn fyri skjótari vøxtur.

Pláss í søgubókum

Sovjettisku leiðarin Gorbachev, hóast frammaliga í tíðindum alt seinasta ár, kann ikki einaferð byrja at meta seg við Deng, tá talan er um praktiska ávirkan. Tær broytingarnar, sum Deng longu hevur avrikað í Kína, eru nóg framfúsari og meira viltfevnandi, enn nakað, sum Sovjett-sam- veldið hevur sæð higartil. Tíðarritið Time sigur í grundgevingini fyri titlinum »ársins maður«, at sum tann einasti av heimsins leiðarum hevði Deng tryggjað sær pláss í teimum søgubókum, ið verða skrivaðar næstu öld.

Deng Xiaoping, ársins maður